

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

2019

MADUO: 70

NAKO: Diura di le 2

Pampiri e, e na le ditsebe di le 24.

DITAELO LE TSHEDIMOSSETSO

1. Buisa ditaelo ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaane la diteng mo tsebeng e e latelang, mme o tshwae dipotso go tswa mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga.
3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dikgangkhutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Poko	(35)
4. Araba dipotso di le PEDI fela, go tswa mo dikarolong DINGWE le DINGWE TSE PEDI.

KAROLO YA A: PADI
Araba potso go tswa mo pading e o e buisitseng.

KAROLO YA B: TERAMA
Araba potso go tswa mo terameng e o e buisitseng.

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE
Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo dikhutshweng tse di boditsweng.

KAROLO YA D: POKO
Araba dipotso TSOTLHE go tswa mo mabokong a a boditsweng.
5. Lenaanenetefatso le tla go thusa mo tlhophong ya dipotso.
6. Latela ditaelo tse o di neetsweng go tswa mo karolong nngwe le nngwe ka kelotlhoko.
7. Kwala palo ya dikarabo jaaka di tlhagelela mo pampiring ya dipotso.
8. Simolola KAROLO NNGWE le NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
9. Tiriso ya nako e e tshitshingwang: Metsotso e le masomeamarataro (60) e dirisiwe mo karolong nngwe le nngwe.
10. Kwala ka mokwalo o o phepa o o bonalang.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e tla letla batlhatlhojwa go tlhophisa dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: PADI		
Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.		
POTSO	MADUO	TSEBE
1. <i>Morabaraba</i>	35	5
2. <i>Bogosi Kupe</i>	35	8
3. <i>Bodibeng jwa matlhomola</i>	35	11
KAROLO YA B: TERAMA		
Araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e o e buisitseng.		
4. <i>Khutsepe</i>	35	14
5. <i>O laetse jalo</i>	35	17
KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE		
Araba dipotso TSOTLHE tse di boditsweng mo dikgangkhutshweng.		
6.1 'Ke tla thuswa ke mang?'	17	20
6.2 'Mogatsaka o tla nkgopola'	18	21
KAROLO YA D: POKO		
Araba dipotso TSOTLHE tse di boditsweng mo pokong.		
7.1 'Motlha, nkemele'	18	22
7.2 'Ntwa ya 1939–1945'	17	23

LENAANENETEFATSO

Lebelela lenaanenetefatso le le latelang go bona gore o arabile dipotso tse di tlhokegang:

KAROLO	NOMORO YA POTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA POTSO E O E ARABILENG
A: PADI (Dipotso tse dikhutshwane)	1–3	1	
B: TERAMA (Dipotso tse dikhutshwane)	4–5	1	
C: KGANGKHUTSHWE (Dipotso tse dikhutshwane)	6 (6.1 + 6.2)	2	
D: POKO (Dipotso tse dikhutshwane)	7 (7.1 + 7.2)	2	
ELA TLHOKO: Netefatsa gore o arabile dipotso go tswa mo dikarolong di le PEDI fela.			

KAROLO YA A: PADI

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e

POTSO 1: MORABARABA – SJ Lebethe

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

1.1 NOPOLO A

Moletlo ka kwa gae wa feta ka tidimalo. Batsadi ba ne ba sala ba gakgamala thata fa a ba raya a re ditsala tsa gagwe ga di kgone go nna gona, mme ba se ka ba mo gatelela thata. Ba ithoma motlhamongwe e le ena o sa eletseng ba nna gona; batho ba kile ba gana moletlo botlhe fela!	
Motshegare Ntshimane a ya go jela Bontle nala; tota maikaelelo e le gore motlha mongwe o ka bona Morwesi a feta. Morwesi o ne a mo tshwenya thata mo tshwenyeng. Selo se segolo se se neng se mo tshwenya e ne e le gore o tsamaela ntlheng ya ga Mpute. O ne a sa itse Mpute jaaka batho ba mmua mo motseng.	5
'Dumela Bontle, montle.'	10
'Dumela Ntshimane. Letsatsi le le losi ke sa go bone le tshwana jaaka ngwaga otlhe. O tsogile, Ntshi?'	
'Ke teng, ngwana wa ga mma, ke bona bodutu fela.'	
'Bodutu bo bonwa ke nna. Wena, Mpute o teng, ga ke re?'	
'Mpute? Mpute mo nneteng o bua Ga-Rankuwa ka nako e.'	15
'Ao, loeto lo lo rulagantswe fa go ntse jaana!' a bua jaaka e kete o lebetse gore Ntshimane o gona. 'Ke sona se se neng se dira gore a gane go mpoletlela kwa o tla yang gona gompiano. O ile Ga-Rankuwa? Nnyaya, jaanong gona go lesedi. Gale ke bone tidimalo ya gagwe.'	
'Ya ga mang?' Potso ya ga Ntshimane ya mo tsosa mo borokong, ya mo lere mo lefatsheng la batshedi.	20

- 1.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Morwesi o ne a tsena sekolo kwa ...
- A Mangaung.
B Ga-Rankuwa.
C Gaborone.
D Phokeng. (1)
- 1.1.2 Tlhalosa lebaka le le dirileng gore Morwesi a tseye tshwetso ya gore Mpute a mmusetse gae ka bonako fa ba ne ba le kwa Lakasanta. (2)
- 1.1.3 Go tlike jang gore Morwesi a dumele go ya le Mpute kwa Ga-Rankuwa? (2)
- 1.1.4 A e ne e le ka maikaelelo kgotsa kwelano gore Ntshimane a itse ka ga loeto lwa ga Mpute le Morwesi la kwa Ga-Rankuwa fa a ne a tlotla le Bontle? (2)

- 1.1.5 Ka dintlha di le PEDI tlhalosa semelo sa ga Ntshetsana. (4)
- 1.1.6 O ithutile eng ka ga lerato la ga Mpute le Morwesi? (2)
- 1.1.7 Ke dikakanyo dife tse di bosula tse Mpute a neng a na le tsona ka ga lerato la ga Morwesi le Ntshimane? (2)
- 1.1.8 Ke mang mo baanelweng ba basetsana yo o ka mo tsayang jaaka mofenyi wa morabaraba? (1)
- 1.1.9 Fa o lebile moanelwamogolo ke mang go tswa mo pading? Tshegetsatsa ka lebaka. (2)

LE**1.2 NOPOLO B**

O ne a latlhegetswe ke tsholofelo gore o tshwana le basimane ba bangwe. Kwa sekolong go ne go se na se se mo itumedisang ...

Mmemme o ne a se gona. E rile a botsa gore o kae a utlwa gore o bonwe ke mosimane mongwe kwa Tshwane, mme gompiano ke mosadi wa lelapa.

Ntshetsana o ne a le kgakala, a iponetswe ke lekawana lengwe le dira kwa Rosslyn. Basimane ba ne ba fetogile selelo mo motseng gonne e ne e le batho ba ba dirang, le fa e kete ba ne ba dira lerata fela. 5

Ka letsatsi lengwe Ntshimane a kopana le mosetsana mongwe wa morutabana a tswa Bethane. Ka tiro o ne a le kwa motsaneng wa Bakwena kgotsa Bakgatlha, wa Fafung. Ba kopane mo beseng Ntshimane a le mo tseleng ya go ya Tshwane. E ne e setse e kete o latlhile, mme e rile a bona setshwantsho sa bosadi, a itebala, a boela mo mokgweng wa gagwe wa nnete. 10

Maitseboa ba boa mmogo. Tota fa e ka bo e ne e se gore mosetsana o mo lopile gore a boe le ene, Ntshimane o ka bo a boile go sa ntse go bonala. 15

E ne e rile fa ba tsena kwa Tshwane, mosetsana wa morutabana a mo lopa gore a se ke a mo sia, o tshaba basimane ba kwa Madibeng. Aitsane ga se lona lebaka. Lebaka ke gore mosetsana o ne a sa tle go fetela Fafung maitseboa. O ne a tla fologa gona mo Madibeng.

- 1.2.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
- Ntshimane o ne a tsere loeto la go ya kae le bana ba sekolo?
- A Thekong
B Ga-Rankuwa
C Gaborone
D Germiston (1)
- 1.2.2 Bontle o ne a tswa go dira eng kwa Ga-Rankuwa fa a tla tlhokafala mo kotsing ya sejanaga le Mpute? (2)
- 1.2.3 Ditlamorago tsa loeto lwa ga Mpute le Morwesi la kwa Khwadubeng e nnile dife? (2)
- 1.2.4 Neela lebaka le le tlhodileng gore Morwesi le Mpute ba feleletse ba kopile boroko kwa ga mosadimogolo wa Khwadubeng. (2)

- 1.2.5 Goreng Morwesi a ne a sa batle go ya moletlong wa matsalo a ga Ntshimane? (2)
- 1.2.6 Ke bomang ba ba neng ba felegeditse Bontle kwa sekolong? (2)
- 1.2.7 Ke eng se se neng se gogela basetsana mo go Ntshimane? (2)
- 1.2.8 Goreng go ne go le phoso gore mmaagwe Morwesi a mo thuse go lemolola mpa? (2)
- 1.2.9 Ke eng se se dirileng gore Ntshimane a se reetse Morwesi fa a ne a kopa maitshwarelo? (2)
- [35]**

POTSO 2: BOGOSI KUPE – DPS Monyaise

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

2.1 NOPOLO C

<p>Fa a tswa go phutha dipholo mo mosong a fitlhela rraagwe a dutse mo godimo ga mogoma a itshwere lehuma; a nta tsa bo kapa sebakanyana a ise a di atametse; mme gangwe le gape a gadima monnamogolo gore e re a gwetlha di atamele, ka mmu le ona o ne o simolola go kgomarela: balemi ba gabile go tshwara mongola, di sa tlhole di fulela go kgora. Letsatsi la tlhatloga rraagwe a sa tshikinyege. Kgantele a di gapa a iketlile go botsa gore di tla golega leng. A tsamaya a betsa ditlhatsana ka thobane gore fa mmutla o ka tlola a otlolole letsogo, ba tle ba bone go digela mosoko. A potologa tlhofi ya mabele a badimo, a feta setlhatshana sa moretlwa, a ... ga tlola wa motlhaba ka fa tlase ga nao tsa gagwe; e rile o batalatsa ditsebe a otlolola letsogo mosimane yo o maroka. Ga re khuru! Fa lorole le apoga a latlha masutlha, a baya molamu mo tsebeng go o bolaya ka setšhana.</p>	5
<p>Mo tikologong ya Phiritona go fitlha kwa merakeng ya mošate, go boa jaana ka dikgaga tse dintsho tsa Magogong kwa letsatsi le neng le okomela motshegare o mogolo wa sethoboloko, go se mosimane yo o tlihabakelwang ke mpa mo go ena. A iteba kwa moriting: A ngotla dinao, a tsholetsa tlhogo. A utlwa gore fa pula e ka bo e dikile e sa senya bontle ka go na pele ga nako, go ka bo go setse molora.</p>	10
<p>Mo tikologong ya Phiritona go fitlha kwa merakeng ya mošate, go boa jaana ka dikgaga tse dintsho tsa Magogong kwa letsatsi le neng le okomela motshegare o mogolo wa sethoboloko, go se mosimane yo o tlihabakelwang ke mpa mo go ena. A iteba kwa moriting: A ngotla dinao, a tsholetsa tlhogo. A utlwa gore fa pula e ka bo e dikile e sa senya bontle ka go na pele ga nako, go ka bo go setse molora.</p>	15

- 2.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
- Fa dikgomo tsa mmuso di se na go utswiwa modisa o ne a ya go bega kwa ...
- A kgosing.
B kgotleng.
C mapodising.
D mong wa tsona. (1)
- 2.1.2 Ke mang yo a neng a tswa go golega dipholo? (1)
- 2.1.3 Go ya ka temana, ke eng se se neng se hutsafaditse Oshupile go le kalo? (2)
- 2.1.4 Maitshetlego a a leng mo pading ke a motlha ofe? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 2.1.5 Ke mabaka afe a le MABEDI a a neng a tlhotlheletsa Matlhodi go fitlha Oshupile ka bonako? (4)
- 2.1.6 A o dumelana le ntlha ya gore batsadi ba ga Matlhodi ba ne ba dumela mo setsong? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 2.1.7 Matlhodi e ne e le motho yo o ntseng jang? (2)
- 2.1.8 Matlhodi o gorogile mo Phiritona ka kgwedi efe? (1)

- 2.1.9 Bana ba ga Tukisang ba ne ba le bakae ka palo? (1)
- 2.1.10 O ithutile eng ka lenyalo la ga Matlhodi le Oshupile? (2)

LE**2.2 NOPOLO D**

Pelaelo ya fetoga nnete fa a utlwa a botsa leina la gagwe: a itse gore o setswe. A inyatsa go ema a bua nae, gonne o ne a itse gore o setswe. A inyatsa go ema a bua nae, gonne o ne a setse a mo tshotse lentswe ... ga gaabo boi ga go lelwe. A batla go wela mmaagwe godimo mo kgorong ya betsi ka mokgwa o a tseneng a tsholeditse dinao ka one: dilo tse di bonwang ka matlho motho o na le go di lwantsha, mme tse di tshaselang di sa bonwe ga di na mogale. Mmaagwe a mo wela godimo ka bogale. A tlhoma tlhogo fela, le e seng go bolela gore o tswa kae. Rraagwe o ne a mo laile gantsi gore kunkuru, leeba le le tona, ga le e rutane mmokong le le le namagadi.	5
'Mma, ga ke a bona bothale?' Mmaagwe a tlola jaaka o tlhajwa ka loma. 'Bothale ...? Bothale jwa eng? Nteko selo se ke nnete?'	10
A se ka a itse gore a ke a tshege, kgotsa a lele. O ne a letse nageng, mme a tshwanetse go bolela gore o laditswe ke eng paeng. Lefoko la bothale ya nna lona la ntlha go tla mo lolemeng lwa gagwe; ke fa a le bua. E se ka go bo go le jalo ... rraagwe o ne a mo laile. 'Mma, bothale bo rileng?'	15
Mmaagwe a tsholola dikeledi. 'Ke utlwa o bua ka ga bothale etswa ke letse ke ganetsa malomaago maabane. Ntekwane ke nnete ... motse otlhe o a itse, kwa ntle ga serametla se go tweng nna. Nthaya o re ga se nnete, le fa go ntse jalo, Obakeng, nthaya o re ga se nnete. Ke tla itumela. Ke tla itse gore o buisiwa ke lorato. Bua jalo, ngwanaka.'	20

- 2.2.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Matlhodi ke morwadia ...

A Kgosi.
B Modimoeng.
C Metsing.
D Ikomeng. (1)
- 2.2.2 Obakeng o ne a latofadiwa ka eng kwa kgosing? (1)
- 2.2.3 A Obakeng o ne a bonwa molato kwa bokhutlong? Tshegetska ka lebaka. (2)
- 2.2.4 Ditlamorago tsa go phara Obakeng ka molato ke Tukisang, e nnile dife? (2)

- 2.2.5 Naya tiragalo e le NNGWE e e bontshang fa bana ba ga Tukisang ba ne ba sa rate Obakeng. (2)
- 2.2.6 Neela maina a banna ba le BABEDI ba lekgotla ba ba neng ba loga leano la go thopa kgosi. (2)
- 2.2.7 Tlhalosa gore Tukisang o tlhokafetse jang. (2)
- 2.2.8 Ke eng sa botlhokwa se Modimoeng a se diretseng kgosi ya Phiritona? (2)
- 2.2.9 Modimoeng o ne a itsege ka go dira eng? (1)
- 2.2.10 Obakeng o kopane jang le Modimoeng? (2)
- [35]**

POTSO 3: BODIBENG JWA MATLHOMOLA – DS Matjila

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

3.1 NOPOLO E

'Tloga mo tseleng ya me ngwanaka ke tle ke kgone go thusa Modisaotsile. Ke a go kopa o se ka wa tshwara sepe sa dilo tse ke di dirisang tse. Ga ke batle gore ntho e e tsenwe ke ditwatsi.' Tsitsi a ya mo pompong a tlhapa diatla a ba a lemoga gore digaretene ga di a tswalwa sentle. 'Dimpho tswalela digaretene tseo sentle.' A bua a phimola diatla tsa gagwe ka toulo. 'Kana go fitlha Gerilla ke tlolomolao.' Modisaotsile a bua a nyenya, a lebile Tsitsi ka a ne a simolola go tlhapisana ntho e nngwe e e mo seatleng. 'Modisa, o akanya gore lerumo la tlhobolo le ka bo le sa ntse le le mo nthong kgotsa le suthile fela la wela golo gongwe?'	5
'Ga ke utlwe e kete go na le sengwe fa gare ga ntho.' Mo nakong e, Dimpho o ne a tshaba go leba ntho e nngwe e mmaagwe a neng a e tlhapisana. O ne a ipotsa mo pelong gore rangwaneagwe o utlwa botlhoko naa. Goreng a ntse a bua ka sefatlhego se se tlhapileng a sa bokolele fa mmaagwe a mo tlhapisana ka setlhare se se babang. A e le tota ke segatlamelamasisi kgotsa ga go botlhoko. 'Ke dumelana le wena, ke tsentse sekere kwa tengteng ga go na sepe.' Dimpho a ba tsena ganong. 'Nna ke bona gore o tshwanetse go ya go bona ngaka, ntho e e batla go bonwa ke moitseanape, gore a kgone go e roka.'	10 15

- 3.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
- Tshupanako ya maesemane e ne e bidiwa:
- A Ben Ten
B Big Ben
C Bean Ben
D Ben bang (1)
- 3.1.2 Modisaotsile o amana jang le Tsitsi? (1)
- 3.1.3 Lebaka legolo le le neng le dira gore Modisaotsile a se ye go bona ngaka ke lefe? (2)
- 3.1.4 Goreng Tsitsi a ne a batla gore Modisaotsile a ye kwa go Tsaone Mophuting? (2)
- 3.1.5 Botsala jwa ga Dimpho le Maitumelo bo fedile leng? (2)
- 3.1.6 Neela leina la mosadi wa ga kgosi Kgama. (1)
- 3.1.7 Go tlile jang gore Odirile a feletse e nna Gerilla? (2)
- 3.1.8 Letlamoreng o begetswe ke mang ka ga loso lwa ga Odirile? (1)

- 3.1.9 Ke molemo ofe o Motshweneng a o diretseng Letlamoreng le balelapa la gagwe? (2)
- 3.1.10 Odirile o tsere karolo efe e e botlhokwa mo botshelong jwa ga Dimpho? (2)
- 3.1.11 A mokwadi o kgonne go fitlhelela maikaelelo a gagwe ka Letlamoreng? Tshegetsa ka lebaka. (2)

LE**3.2 NOPOLO F**

Fa mokapotene le monna wa thobane ba lapisitswe ke go botsa dipotso, ba ema go itshidila le go phoka tee. Mokapotene fa a fetsa go nwa tee a tla go bona gore motlhankedi o phuruphutshitse merwalo ya boLetlamoreng sentle. Motlhankedi o ne a gasagasantse diaparo tsa bona fa fatshe e kete ke mo thekising ya diaparo tsa matlhaaletswe. Go le didiriswa tsa go apaya, digalase tsa go nwela, diphakete tsa disopo, disepa tsa go tlhapa le tsa go tlhatswa, mme tsothe di phatlhaladitswe fa fatshe. 5

'Le ka nna la paka merwalo ya lona. Dirang ka bonako sejanaga se le emetse kwa ntle.' Ga bua monna wa thobane a tshegatshega. Mokgweetsi wa sejanaga o ne a sa bonagale a le makgabe a dipapetla. O ne a tlogile mo a neng a nnetse letsatsi a ntse mo moriting wa mathudi a ofisi. Fela mokapotene o ne a bonagala a fela pelo ya gore ba fetsa neng. A sa ba neye sebaka sa go mena diaparo sentle a ba laela gore ba di tsenye fela. A ba lebile ka leitlho le lentšhotšho fa ba latlhela sengwe le sengwe ka bonako mo dibekeng tsa bona. 10 15

- 3.2.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D. (1)
- Letlamoreng le ba lelapa la gagwe ba ne ba le kwa ... fa motlhankedi a ne a gasagantse diaparo tsa bona fa fatshe.
- A Mochudi
B Gaborone
C Lesotho
D Mankweng (1)
- 3.2.2 Go tlike jang gore Letlamoreng le ba lelapa la gagwe ba iphithele ba le mo lefelong le o le umakileng mo go 3.2.1? (2)
- 3.2.3 Naya leina la ngwana wa mosetsana wa ga Letlamoreng. (1)
- 3.2.4 Letlamoreng o dirisitse jang madi a a boneng fa a se na go rekisa ntlo ya gagwe ya kwa Mankweng? (2)

- 3.2.5 Lebaka legolo le le dirileng gore Gabasiane a palelwe ke go thusa Letlamoreng go tshabela kwa Canada ke lefe? (2)
- 3.2.6 Goreng Dimpho a ne a eletsa e kete ba ka tshabela kwa Sweden? (2)
- 3.2.7 Dimpho o ne a rata go utlwelela radio efe fa ba ne ba le kwa Lontone? (1)
- 3.2.8 Fa mmaagwe Kehitilwe a ne a thusa Dimpho ke fa go ne go diragala eng? (2)
- 3.2.9 A o ka re tshedimosetso e mapodisi a e neetseng Gabasiane ka ga se se tlhodileng loso lwa ga Odirile e tlhomame? (2)
- 3.2.10 A bokhutlo jwa padi ke jo bo itumedisang? Tshegetsa ka lebaka. (2)

[35]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: TERAMA

Araba dipotso TSOTLHE mo karolong e.

MOLATSWANA WA GAETSHO – DMG Sekeleko**POTSO 4: 'KHUTSEPE' – EJ Sekati**

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

4.1 NOPOLO G

<i>(Go maitsiboa kwa motseng)</i>	
TSHEPO:	<i>(Ka go tshoga, o a seba)</i> O opela jaana ka gore o a boifa ...
NAKEDI:	O gaufi ... simolola ...
TSHEPO:	<i>(O bua ka lentswe la go tshosa)</i> Khu ... tse ... Pe!
NTLHAKE:	<i>(O lesa go opela, o a itshebela):</i> A ... ke eng seo ... kana naga 5 e ga e a robala. Ke tla dira jaaka e kete ke tla le mongwe. <i>(O tthatlosa lentswe)</i> lthaganele, ke a go tlogela ao ...
BASIMANE:	Khutsepeee ...
NTLHAKE:	<i>(Ka go tshoga)</i> ljo ... o eng ... o motho kgotsa o sepoko ...?
TSHEPO:	<i>(Kwa godimo)</i> Ke sepoko ... 10
NTLHAKE:	<i>(Ka letshogo)</i> O a aka, ga o sepoko o motho ... <i>(Basimane ba simolola go tshoga)</i> ... Bosegataborukgwanyana ke lona ..., Tshepo, Nakedi ... le ne le tla reng fa nkabo ke ngategile?
NAKEDI:	<i>(Ka go tshoga)</i> Nnyaya rremogolo, re ne re ...
NTLHAKE:	<i>(Ka bogale)</i> Le sa ntse le boeletse le ... <i>(O tshwara Nakedi)</i> 15 Ke go tshwere, o ka se tshwemole ...
NAKEDI:	Ke a go rapela ntemogolo re ne re ... <i>(Tshepo o a tshoga)</i>
NTLHAKE:	<i>(O a mo nota)</i> Khutsepe ke mang ... mh ... ka re ke mang ...?
NAKEDI:	Itshuuuuu ... o nnota botlhoko rremogolo ... nka se tlhole ...
NTLHAKE:	<i>(O mo nota gape)</i> O ka se tlhole o dirang ... Ke tla go ja ping ka 20 dinala, ditsebe tse ... ga di utlwe ... setlhong sele se kae ke go ngwae maragwana a a sa utlweng a ...

4.1.1 Tlhophisa karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Ke phologolo efe e Khutsepe a reng o e bolaile fa e ne e le lekau?

- A Phiri
- B Nkwe
- C Tau
- D Tshukudu

(1)

4.1.2 Neela dilo di le PEDI tse basimane ba tshositseng Khutsepe ka tsona.

(2)

4.1.3 Tlhalosa gore basimane ba ne ba tshosetsa rremogolo Ntlhake jang.

(2)

- 4.1.4 Maikaelelo a basimane ka go tshosa rremogolo e ne e le afe? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 4.1.5 Neela maina a bana ba ga Thipe. (2)
- 4.1.6 Ke eng ka gale se Khutsepe a neng a se dira go otlhaya basimane fa ba mo tshwentse? Neela di le PEDI. (2)
- 4.1.7 Go tlile jang gore Khutsepe a nne le Thipe kwa morakeng? (1)
- 4.1.8 Goreng Khutsepe a ne a itira o ka re o bua le mongwe? (2)
- 4.1.9 Modiragatsimogolo mo teramakhutshweng e, ke mang? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 4.1.10 Maitshetlego a teramakhutshwe e ke a selegae. Tshegetsa ka lebaka. (1)

LE**4.2 NOPOLO H**

NAKEDI:	Rremogolo, fopholetsa gore go eng ka mo sephuthelwaneng se ...	
NTLHAKE:	(Ka go supa fa a sa tshepe Nakedi) E se ke ya bo e le letlametlo gape phakela jaana. ... Ke tla katela motho boloko jwa kgomo ka mo leganong ...	5
TSHEPO:	O bo bona kae re se kwa lesakeng? Ga se letlametlo.	
NTLHAKE:	Ke a belaela, matlho a me a bona e kete go a kunyakunya.	
NAKEDI:	Ga go kunyakunye sepe rremogolo. Ke mpho ya gago. Ga ke re ke letsatsi la gago la matsalo gompieno?	
NTLHAKE:	Le itse jang gore ke letsatsi la me la matsalo? A le ne le le teng fa ke tsalwa nna? Ke tsetswe rraalona a ise a tsalwe.	10
NAKEDI:	Re bone mo setefekeiteng sa gago sa matsalo.	
NTLHAKE:	Ntlhang mme le tlihabana ka matlho? Le molomo wa gago o a mpelaetsa wena Tshepo. Ga ke go tshepe.	
TSHEPO:	O bona fa ke reng rremogolo? Nna ke didimetse ga ke re sepe.	15
NTLHAKE:	Ke bona molomo wa gago o o fa tlase o ntse o binabina. O ka re o tla bua sengwe se se maswe.	
TSHEPO:	Bula Nakedi, rremogolo a bone ...	
NTLHAKE:	(Ka letshogo) Hai wena ... O se ka wa bulela gaufi le nna.	

- 4.2.1 Tlhopho karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Monnamogolo o ne a rata nama ya ...

- A kgomo.
B kgogo.
C letlametlo.
D kolobe.

(1)

- 4.2.2 Ke mpho efe e basimane ba neng ba e reketse Khutsepe ka letsatsi la gagwe la matsalo? (1)
- 4.2.3 Ntlhake o ne a ikutlwa jang ka mpho e a e neilweng ke basimane? (2)
- 4.2.4 Basimane ba itsitse jang gore ke letsatsi la Khutsepe la matsalo? (2)
- 4.2.5 Go rekela Ntlhake mpho ya letsatsi la matsalo, go senola basimane e le batho ba ba ntseng jang? (2)
- 4.2.6 Ke eng se se neng se dira gore Ntlhake a se batle go boela gae? (2)
- 4.2.7 Ke eng se o se ratang ka botshelo jwa ga Ntlhake le basimane? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 4.2.8 Khutsepe o ne a kopa Thipe go dira eng fa a tlhokafala? (2)
- 4.2.9 Ntlhake o amana jang le setlhogo sa teramakhutshwe e? (2)
- 4.2.10 Ke eng se se dirileng gore rremogolo a ngatege fa Tshepo a ne a mo tletse letlametlo? (2)

[35]

POTSO 5: 'O LAETSE JALO' – KS Naledi

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

5.1 NOPOLO I

<i>(Go maitsiboa kwa motseng)</i>	
MOETI:	Ke a go leboga Matoko. Mosadi o a rialo. Tlogela tsotlhe mo go nna. Lentuwane o ja a namile, o tla bo a mpatla ditswaganong. O lailwe thata fa re nyalana. Tsatsi lengwe o tla bo a tlile go go batla jaaka mangwane wa bana. O se tshoge sepe, ke tshwanelo ya gore a itse. Sephiri ga se ke se lala. O tshwanetse go itse fa ke na le megopolo e mebedi. Tantabane o tlile go nna 'sebare'. 5
MATOKO:	Re tla bona kwa pele. Ga ke batle go nna kang ya basadi ba motse o. Go siame o tla tsamaya sentle. E se re fa o tsena kwa lapeng, wa fetoga wa galefa. O ka ba lemosa sengwe. Tsamaya ka kagiso. 10
MOETI:	<i>(O bua a le nosi)</i> O a itse ruri wee! Ka rre a ntsetse! Modimo ga o fe ka letsogo. Fa gona, o mphile. Mafatlha a me a tla wela. Pelo e tla ikhutsa go ratharatha. Motho o tla ja di welang. Lentuwane ena ga se mathata, o tla tsaya fela se ke se buang. Ga ke a tshwanela go mo lobela. Ke batla gore ke itshoke go fitlha a gololosega. Hei! E tla bo e se nna mosimane wa Mokwena! Ke tsogile ke tsukuditse ka more o mohibidu, tshagamano. Ke letse ke kgetlile molomomonate ka feleletsa ka go itshasa lebanna. Fa ke ne ke lebanya matlho nae, o ne a gakantshega. Pelo ya gagwe e ne e kete ya motho a na le letswalo. Mafoko a me a wela jaaka mašwi a wela mo topong. 20

- 5.1.1 Tlhophisa karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Omphemetse ke ...
- A leitibolo la ga Moeti.
B gofejane wa ga Moeti.
C lethari la ga Moeti.
D letlaleanya la ga Moeti. (1)
- 5.1.2 Tantabane le Matoko ba tsalana jang? (2)
- 5.1.3 Goreng Moeti a ne a re Matoko e tla nna mangwane wa bana? (2)
- 5.1.4 Leina la morwa wa Matoko le Moeti ke mang? (1)
- 5.1.5 A go ya ka wena, o ka re leina le o le umakileng mo go 5.1.4, le ile boreelelong? Tshegetsisa ka lebaka. (2)
- 5.1.6 Moeti o na le bana ba le bakae le Lentuwane? (1)

- 5.1.7 Ke leano lefe le Lentuwane a neng a leka go le dirisa go fedisa lorato lwa ga Moeti le Matoko? (2)
- 5.1.8 Goreng Lentuwane a ne a sa batle Matoko le Mojalefa go nna karolo ya matshelo a bona? (2)
- 5.1.9 O ikaegile ka ditiragalo tsa terama e, o ka re Nteseng ke tsala e e ntseng jang? (2)
- 5.1.10 Neela dintlha di le PEDI tse di bontshang gore ditiragalo tsa terama di diragalela kwa magaeng. (2)

LE

5.2 NOPOLO J

NTUTU:	Rre Magiseterata, jaaka ke ne ke setse ke kaile, bagaetsho ke ba. Le lona bagaetsho rre o re amogetse. (<i>Morago ga metsotso e metlhanano go ya go e le merataro, Mojalefa le balosika ba goroga.</i>)	
MOJALEFA:	(<i>O a kokota</i>)	5
MOSENENE:	Tsena. Ao! Mojalefa, ke ne ke setse ke go tlhoboga. Dumelang bagaetsho. Ke a lo amogela. Tsayang manno ke a.	
BOTLHE FELA:	Dumela, motlotlegi.	
MOSENENE:	Dumelang, bagaetsho. Monna Mojalefa, o kae rre Radinonyane?	10
MOJALEFA:	O teng. Re tla le ena. O setse kwa koloing. O rile o e tla.	
MOSENENE:	Go siame, ke a utlwa. E re ke siamise dibuka tsa me. (<i>Fa a se na go siamisa dibuka</i>) A lo teng botlhe?	
NTUTU:	Motlotlegi rona re feletse.	15
MOJALEFA:	Le rona, re feletse.	
MOSENENE:	Ntle le go senya nako, ke rata go lo amogela semmuso mo kantorong e. (<i>Fa a sa ntse a bua, Radinonyane a goroga. A isa seatla godimo e bile a inamisa tlhogo.</i>) O amogetswe rra, tsaya manno.	20
RADINONYANE:	Ke a leboga motlotlegi.	

- 5.2.1 Tlhopho karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Radinonyane e ne e le ...

- A magiseterata.
B motlotlegi.
C modirelaloago.
D mmueledi.

(1)

- 5.2.2 Ke karofo efe ya botlhokwa e Radinonyane a e tsereng mo botshelong jwa ga Moeti? (2)
- 5.2.3 Goreng go ne go le botlhokwa mo go Moeti go nna le ngwana wa mosimane? (2)
- 5.2.4 Ntutu le Moeti ba amana jang? (1)
- 5.2.5 Lebaka le le neng le dira gore ba ga Lentuwane le ba ga Matoko ba ye go bona magiseterata ke lefe? (2)
- 5.2.6 Kgotlhang magareng ga Lentuwane le Mojalefa e tlhodilwe ke eng? (2)
- 5.2.7 Modiragatsimogolo ke mang mo terameng e? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 5.2.8 Moeti ke modiragatsi yo o ntseng jang? (2)
- 5.2.9 A tesetamente e Moeti a neng a e kwadile e itumedisitse batho botlhe ba ba amanang nae? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 5.2.10 Morero wa terama e, ke eng? (2)

[35]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE

Araba dipotso TSOTLHE mo karolong e.

POTSO 6: NGATANA YA LEHUMO – KM Mbonani le ba bangwe

Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

6.1 'KE TLA THUSWA KE MANG?' – PJ Mathibe**NOPOLO K**

5	Dilo tseno di ne di diragala tota le fa pele kgotsa fa ponong ya bana e e tletseng. Ba ne ba boifa kwa tshimologong, mme kwa bokhutlong ba ne ba setse ba di amogetse e le botshelo le tshwanelo gore go nne jalo. Bana bano ba teng gompieno. Ba tsaya fa botshelo e tshwanetse go nna jwa tsona dipolaano le dikgobotlano ka mantswa. Fa nakong eno, ga re bue ka ditlhobolo le dithunya. Tsona di fetogile dilo tsa go tshamekisa. Kwa mebileng e bile go tshamekiwa metshameko ya tsona dipolaano, mme o fitlhele go sa bonwe phoso kgotsa molato ope mo tiragalong e e ntseng jalo.
10	Bana ke setšhaba sa isago. Nnaare e tla nna borre le bomme ba ba ntseng jang? Basadi ba ba latlhegetsweng ke banna le banna ba ba latlhegetsweng ke basadi ka mokgwa o o ntseng jalo, ba tla lela go fitlha leng, mme ke eng se se tla ba didimatsang? Go a iponagatsa gore selelo ga se kitla se khutla. Matlho a bona a tla nna a hibitse ka dinako tsotlhe tsa matshelo a bona.

- 6.1.1 Tlhopho karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Phale o belegwe ka ngwaga wa ...
A 1994.
B 1980.
C 1976.
D 1999. (1)
- 6.1.2 Mokgweetsi wa thekisi e Phale a neng a le mo go yona o tlhokofetse jang? (2)
- 6.1.3 Ke maemo afe a a seng monate a bana ba godileng ba a bona fa ba ntse ba tshameka? (2)
- 6.1.4 Naya ditiragalo di le PEDI tsa matlhotlhapelo tse di diragaletseng Phale. (4)
- 6.1.5 Maemo a a sa iketlang a teramakhutshwe e a tlhodilwe ke eng? (2)
- 6.1.6 Ditiragalo tse di mo khutshweng, di amile jang matshelo a bana ba ba godileng ba di bona? (2)
- 6.1.7 Goreng Phale a ne a inaya naga? (2)
- 6.1.8 A o akanya gore ditiragalo tse Phale a di boneng di tlhodile gore a je ditlhare ka meno? Tshegetsa ka lebaka. (2)

LE

6.2 'MOGATSAKA O TLA NKGOPOLA' – BM Ditlhokwe

NOPOLO L

E ne e le ka letlatlana fa Mmadira a ne a tshwaragane le go phuthaphutha diaparo tsa gagwe go wela tsela. O ne a utlwa setswalo go bulega, a ipotsa gore e ka tswa e le mang, dikeledi tsone di itshologela fela. A o dirile jaaka ke go laetse mosadinyana ke wena wa moopa? Ke lapile ka wena, ga ke sa tlhole ke go batla, le e seng go go bona mo ga me. Nna fa ke ya tirong wena o sala o tsenya Mothusi mo ga me, o ne o gopola gore ga nkitla ke itse, ba ntomile tsebe ba ba nthatang.'	5
'Go siame Tatlhego, ke go utlwile, ke tla dira fela jaaka o ntaetse mogatsaka. Ke a itse gore fa le fedile molodi go nna fela jaana. Fela o itse gore 'tsatsi lengwe, o tla nkgopola, gape o itse fa nna ke sa ntse ke go rata.'	10
Bafedile o ne a tlala boitumelo morago ga gore a utlwe fa Mmadira a ile gae. Ya nna gore pelotshweu boela mannong, mmatla sa gagwe o se bone. Fa e le Mmatotlhanyo ena, pelo e le tshweu jaaka semathana, ka a itse fa a tlile go ja a namile. Mosetsana a nwa, a ja, a apara tsa manobonobo. Tatlhego e le rre wa lapa la monna yo mongwe, ba ya kwa ga gagwe ka go phepafatsa fela.	15

- 6.2.1 Tlhopho karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.
Mothusi o ne a dira jaaka ...
A mmueledi.
B mookamedi.
C titšhere.
D tlelereke. (1)
- 6.2.2 Goreng rraagwe Tatlhego a ne a rata Mmadira? (2)
- 6.2.3 Botsalano jwa ga Bafedile le Mmatotlhanyo bo ne bo kitlanngwa ke eng? (2)
- 6.2.4 Ka dintlha di le PEDI neela semelo sa ga Mothusi. Tshegetsatsa dintlha tsa gago ka mabaka. (4)
- 6.2.5 Tlhalosa ka boripana se se dirileng gore Tatlhego a ratane le Ditshebo. (2)
- 6.2.6 Ditlamorago tsa go ratana le Ditshebo e nnile dife mo go Tatlhego? (2)
- 6.2.7 Mothusi o ne a isa Tatlhego kwa motseng ofe go bona thuso? (1)
- 6.2.8 Fa o ne o tshwanetse go tlhopho molekane o ne o ka tlhopho mang magareng ga Ditshebo le Mmadira? Tshegetsatsa ka lebaka. (2)
- 6.2.9 O ithutile eng go tswa mo kgangkhutshweng e? (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: POKO

Araba dipotso TSOTLHE mo karolong e.

POTSO 7: MABOKO A SETSWANA – MK Mothoagae

7.1 Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

MOTLHA, NKEMELE – NCD Mogotsi

1	Kgalalelo ya gago ke a e tlhoka;
2	Motho o ka tshwana nao o a tlhokwa.
3	Go reteletswe matlhale bogologolo
4	Go lemoga diphatsa tsa gago.
5	Atamela, wena lesedi la me,
6	Gonne kgopolo ka ga gago kgolo.
7	Botshelo o le gaufe bo bontle;
8	O sa ithanole, bokoa tlhologelo.
9	Ntele letsapa, kgosi ya me:
10	Emela motlhanka wa gago leratong.
11	Boa o ntsetsepitse mo motlhaleng wa gago
12	Ntlhomamise mo ditseleng tsa gago.
13	O bobebe fa o feta, mme ga o boele morago,
14	Ntswa gone o le bobebe go fitlhisana molaetsa.
15	Kana o ka retelelwa keng o le mogale?
16	Le nna nkgopole setilong seo sa gago.
17	Ke mokgarakgatshegi 'fatsheng leno;
18	Ke golegilwe mabapi le go go itse.
19	Boitumelo jwa motho a kile a bona lesedi, bonnye;
20	Gonne malatsi ano sephiri ga se tshole se tlotlwa.
21	Motlha ema ka ditlhabano tsa gago;
22	Mphetolele maikutlo a motho wa gago.
23	Boa o tsenye lorato mo bathong;
24	Tshuba lesedi la kutlwisiso mo go bone.
25	Ke botoka go na le maabane;
26	Diphethogo di le mmalwa di nkaparetse,
27	Tlanelo ya lapa nna tota kajeno nka e phutha
28	Fa fela Mmapitso a ineeletse.

7.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Leboko le ke la ...

- A segologolo.
- B magareng.
- C segompieno.
- D sonete.

(1)

7.1.2 Nopola mafoko go tswa mo TEMANENG YA 4 a a bontshang fa motlha o sa palelwe ke sepe.

(1)

7.1.3 Tlhalosa bokao jwa mela 3 le 4.

(2)

- 7.1.4 Ke eng se Mmoki o eletsang se ka diragala go ya ka TEMANA 3? (2)
- 7.1.5 Ke eng se se kgarakgatshang Mmoki go ya ka leboko? (2)
- 7.1.6 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo meleng 11 le 12? (2)
- 7.1.7 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
- 7.1.8 Ke sekapuo sefe se se renang mo lebokong? (2)
- 7.1.9 Neela mosola wa ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng 17. (2)
- 7.1.10 Maikaelelo a mmoki ke afe ka leboko le? (2)

LE

7.2 Buisa dinopolo tse di latelang, mme morago o arabe dipotso.

NTWA YA 1939–1945 – LD Raditladi

- 1 Go kile ga tsoga leruuruu maloba,
2 Leruuruu la marumo le dikanono,
3 Bana ba Yuropa ba ipetsa dihuba,
4 Komano ya bone ya utlwala le kwano;
5 Ba re, lefatshe leno ope ga a na le sema
6 Banna ba Yuropa botlhe ba a le lema.
- 7 Majeremane ba tswa modutla wa kgetse,
8 Ba itshema maruarua ba kometsa batho,
9 Le Mapolare ba ba meletsa metse,
10 Le kwa Austria le gone ba phura batho,
11 Merafe ya etsa diphologolo sekgweng
12 Di utlwile lerumo la batsomi naging.
- 13 Bana ba thebe e setsibasehibidu,
14 Sesweu, setala, se motshe wa godimo,
15 Ba ara, bana ba motlhaba o o morodu,
16 Ba duma, ba etsa tladi ya legodimo:
17 Lentswe la bona la utlwala kwa Amerika,
18 Le rona ra le utlwa re le mono Aferika.
- 19 Majeremane ba rutla kwa Dankeke,
20 Marumo a bone a atlolola lenaga,
21 A thuba matlo a mantsi le dikereke;
22 Batho ba aga mesimeng ba se dinoga,
23 Fa nonyane tsa baba di kala marung,
24 Di latlha mae a tsona borogorong.

7.2.1 Tlhopho karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Sekapuo se se tlhagelelang mo moleng wa 11 ke ...

- A tshwantshanyo.
B tshwantshiso.
C tshotlo.
D kaediso.

(1)

- 7.2.2 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo meleng 1 le 2? (2)
- 7.2.3 Nopola mola o o tlhalosang fa Majeremane a ne a lwa go tswa kwa lefaufaung. (2)
- 7.2.4 Mmoki o senola maikutlo a a ntse jang mo lebokong? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 7.2.5 Neela morumo wa temana ya ntlha. (2)
- 7.2.6 Go ya ka wena goreng batho ba ne ba iphitlha mo mesimeng? (2)
- 7.2.7 Tlhalosa mosola wa sekapuo sa pheteletso se se tlhagelelang mo moleng 8. (2)
- 7.2.8 Botlhokwa jwa go lwa go tswa kwa lefaufaung ke bofe mo ntweng? (2)
- 7.2.9 Ke thuto efe e o ithutileng go ya ka leboko le? (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA D: 35
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 70